

Eesti keele põhisõnavara sõnastik.

Toimetanud Jelena Kallas, Mai Tiits, Maria Tuulik.

**Koostanud Madis Jürviste, Kristina Koppel,
Maria Tuulik**

Eesti Keele Sihtasutus. Tallinn, 2014. 520 lk.

Internetis aadressil www.eki.ee/dict/psv

Eesti keele põhisõnavara sõnastik on esimene ükskeelne õppesõnastik, mis on koostatud algajale ja edasijõudnud keeleõppijale. Sõnaraamatus on esitatud just selline info, mis aitab kasutajal eesti keeles õigesti rääkida ja kirjutada.

Sõnastik sisaldab umbes 5000 eesti keele olulisemat sõna. Sellest sõnavarast piisab, et keeleõppija saaks keelekeskkonnas igapäevastes olukordades hakkama. Sõnade valikul ja vormide esitamisel on arvestatud nende sagedust eesti keele korpuste põhjal ja vajalikkust igapäevases suhtluses. Sõnastik on eriline selle poolest, et see sisaldab palju mitmesõnalisi märksõnu. Eraldi märksõnad on nt ühendverbid *sisse lülitama, välja lülitama*, väljendverbid *aru saama, silmas pidama* ja vormelid *head aega, tere õhtust*. Sõnade tähendus on seletatud lihtsas keeles ning näitelaused aitavad tähendusi paremini mõista. Seletustes ja näidetes on koostamisel kasutatud ainult neid sõnu, mis on sõnastikus olemas. Nii saab kasutaja tundmatuid sõnu vajaduse korral järele vaadata. Samuti on sõnastikus eraldi seletatud kõik sõnad ja ühendid, millele on sõnastiku sees viidatud.

Sõnastikust saab infot, kuidas sõnu käänata ja pöörata ning kuidas sõnu ja nende vorme hääldada. Käändsõnadel on näidatud nimetava, omastava ja osastava vorme ainsuses ja mitmuses. Kui lühikese sisseütleva ehk aditiivi kasutus on sage, on ka see vorm eraldi välja toodud (näiteks *jõkke, majja, kooli, apteeki*). Tegusõnade puhul on näidatud *ma-* ja *da-*tegevusnime, ainsuse 3. pöörde vormi ja *tud-*kesksõna, mõne sõna puhul on näidatud ka lisavormid (nt *jooksis, jooksnud*). Morfoloogia lisati sõnastikku automaatselt, kuid see vajas järelkontrolli. Selle tulemusena ei esitata vorme, mis ei ole sagedad või mida ei kasutata, nt *aevastatud* või *advokaatidid*. Kui omadussõnast ja määrsõnast saab moodustada võrdlusastmeid

(*ilusam, kõige ilusam* ehk *ilusaim; kiiremini, kõige kiiremini*), on need eraldi välja toodud. Hääldušinfot pakuvad sõnaraamatus rõhu- ja vältemärgid.

Et aidata õppijat teksti moodustamisel, tuuakse välja kollokatsioonid ja rektsioonid. Kollokatsioonid on sageli koos esinevad sõnad, näiteks *päike paistab, küsimust esitama* ja *kuu alguses*. Rektsioon näitab, millist grammatilist vormi nõuab mingi sõna teistelt temaga koos esinevatelt sõnadelt. Sõnastikus on need esitatud küsimuse kujul, näiteks *usk kellesse-millesse, sarnane kellega-millega, armastama mida teha* ning rektsiooni järel on alati näitelause.

Lisaks näidatakse sõnastikus märksõnade sünonüüme ehk sama tähendusega sõnu, antonüüme ehk vastandliku tähendusega sõnu ja paronüüme ehk häälikuliselt sarnaseid, kuid tähenduselt erineva tähendusega sõnu. Neid suhteid on esitatud sõnastikus viidetega *sama mis, vastand* ja *ära aja segi*.

Sõnastikku on lisatud ka õppekommentaare, mis annavad lisainfot sõna kasutamise kohta. Näiteks on märksõna *justkui* juures kommentaar, et sõna võib kirjutada ka lahku (*just kui*) ja *omama* juures, et parem on kasutada sõna *olema* (*Tal on auto, mitte Ta omab autot*). Eraldi on esitatud vormelid ehk igapäevases suhtluses vajalikud väljendid, näiteks *Head isu!, Häid pühi!, Palju õnne!*

Sõnaraamatus esitatakse valikuliselt ka sõnamoodustusinfot. Raamat on välja toodud sellised liitsõnad, kus märksõna ise on liitsõna teine komponent, nt on märksõna *linn* juures märgitud, et sellest saab moodustada sõnu *kesklinn, kodulinn, pealinn, südalinn, vanalinn* ja *äärelinn*.

Selleks et tähendusi paremini edasi anda, on sõnastikku lisatud ka umbes 400 pilti. Need on üksikpildid (nt lipp, kutsikas) ja legendiga pildid (st et teatud objekt pildil on noole abil välja toodud, näiteks on maja pildi juures viidatud ka uksele, aknale, katusele, seinale ja korstnale). Osa neist piltidest on koondatud sõnastiku keskel asuvatele värvilistele pildilehtedele, mida on kokku 17 (nt putukad, loomad, taimed, riided, köögiviljad, muusikariistad, sõidukid jt). Pildilehed aitavad kasutajal oma sõnavara laiendada.

Sõnastiku keskel on ka õppelehed, kust saab infot, kuidas eesti keeles kirjavahemärke kasutada, kuidas kirjutada arve, kuupäevi, kellaega ja muid ajaga seotud väljendeid. Samuti saab sealt abi avalduse, CV, volituse, kirja jms kirjutamisel. Välja on toodud sagedasemad lühendid ja

kasulikud väljendid, mida igapäevases suhtluses vaja võib minna. Raamatu lõpust leiab Euroopa kaardi koos maade, rahvaste ja keelte tabeliga ning grammatikatabelid, mille abil saab sõnu käänata ja pöörata ning sõna teisi vorme moodustada.

Sõnastiku veebiversioon avalikustati septembris 2014. Põhisõnavara sõnastiku veebiversioonis on võrreldes varasemate eesti keele veebisõnastikega uusi jooni ja võimalusi. Näiteks on sõnade juurde lisatud pildid. Kui sõnal on kaks eri tähendust (näiteks arvutihir ja hiir loomana), siis on eri tähenduste juures erinevad pildid. Juhul kui pilt on seotud spetsiaalse pildilehega (näiteks *hiir* on seotud loomade pildilehega), siis avaneb väiksele pildile klõpsates vastav teemaleht (loomad). Teistel juhtudel on võimalik pildile klõpsates seda lihtsalt suuremana vaadata. Veebiversioonis saab kuulata ka sõnade hääldust. Selleks tuleb klõpsata rohelisele noodimärgile. Kui raamatus näitame ainult kõige olulisemaid vorme, siis veebiversiooni on tulevikus plaanis lisada kogu paradigma (kõik käänded). Kogu sõnastikus olev sisu on morfoloogiliselt analüüsitud. Selle tulemusel saavad kasutajad sõnastiku sees vabalt liikuda – kui definitsioonis või näitelauses juhtub olema mõni võõras sõna, saab sellele klõpsates kätte õige märksõna, kust siis tähendust järele vaadata. Näiteks kui kasutaja loeb lauset *Uued kingad pigistavad*, ega tea, mida tähendab sõna *pigistavad*, siis sõnale klõpsates satub ta vajaliku märksõna – *pigistama* – juurde. Veebiversioonist saab ka rohkem sõnamoodustusinfot: näiteks on seal esitatud liitsõnu, kus märksõna ise on liitsõna esimene osa (*linnaosa*, *linnapea*).

Eesti keele põhisõnavara sõnastiku põhjal valmis ka eesti keele-eesti viipekeele veebisõnastik, kus on umbes 6700 videofaili. Seal saab otsida nii eesti keele kui ka eesti viipekeele kaudu. Kui tahta otsida eesti keele sõnale viipekeelset vastet, tuleb sõna väljale sisestada eestikeelne sõna. Kui aga tahta eesti viipekeele kaudu eestikeelset sõna otsida, tuleb sisestada hoopis käekuju, viipe moodustamise koht ja liigutus. Otsingu tulemusena avaneb loetelu kõikidest viibetest, mis valitud parameetritele vastavad. Eesti keele – eesti viipekeele veebisõnastiku leiab aadressilt <http://www.eki.ee/dict/viipekeel/>.

Jelena Kallas, Kristina Koppel, Maria Tuulik